

Tibetanske bøger

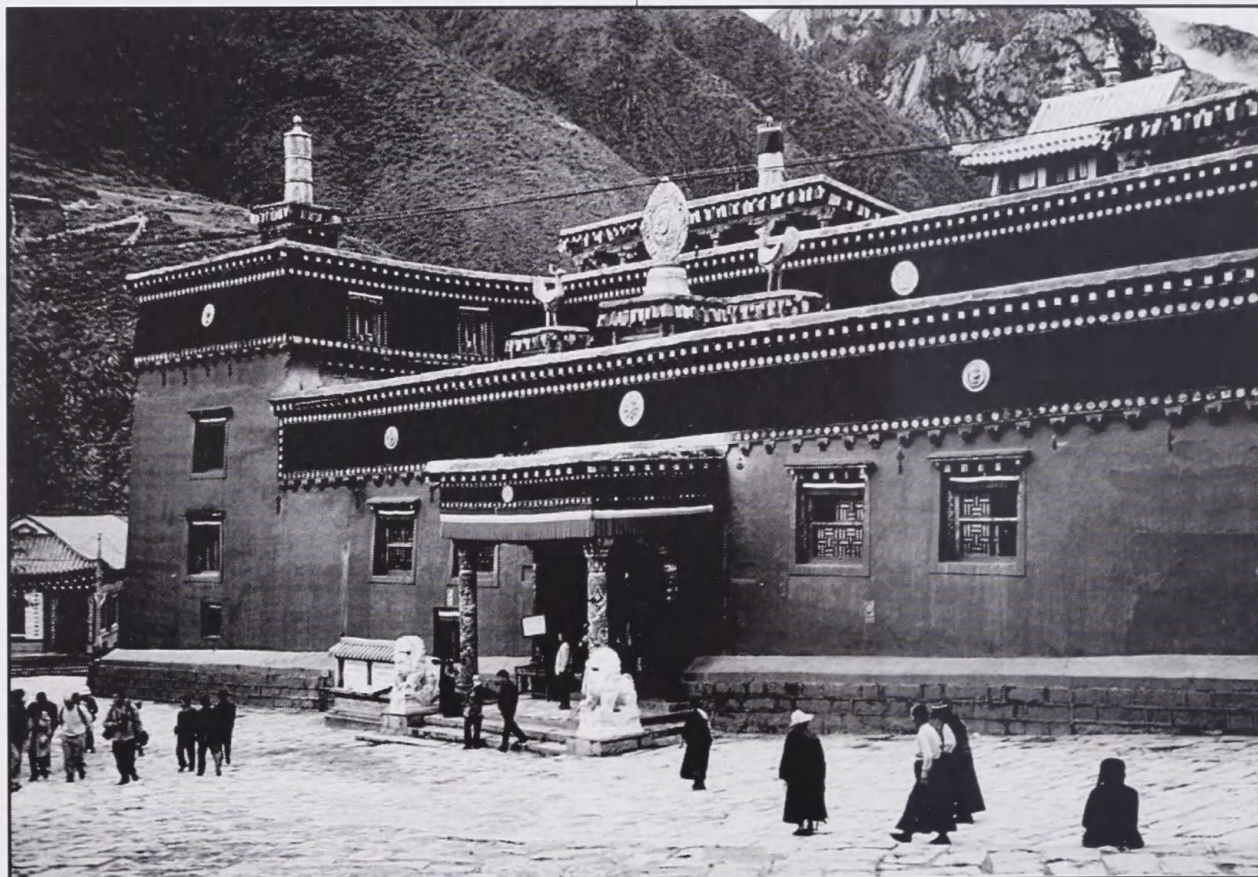
Et indblik i hvordan Tibets litterære kulturarv overlever i dag

Afforskningsbibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek, cand.mag., Anne Burchardi

I takt med den voksende anerkendelse af tibetologi som et vigtigt internationalt forskningsområde, skærpes nødvendigheden af Tibets litterære kulturarvs bevarelse. I øjeblikket domineres samlingerne af tibetanske bøger i internationale biblioteker af tekster fra Centraltibet. Bogsamlinger fra Østtibet er kun sjældent repræsenteret og vi mangler ganske enkelt overblik over omfanget af tekster bevaret i Vestsichuan, Gansu, Quinghai og Nordyunnan i dag. Der er grund til at tro at et større antal

sjældne tekster er bevaret i klostre, private biblioteker, i private huse og andre steder i disse områder. Under kulturrevolutionen blev bøger i Tibet gemt bort i huler, begravet på øde steder eller gemt i ruiner af ødelagte bygninger.

I sommeren 2002 rejste jeg til Sichuan for at besøge trykkerier, biblioteker og boghandlere som trykker, opbevarer og sælger tibetanske bøger. I Tibet finder disse aktiviteter traditionelt sted i en og samme bygning kaldet en bedzokhang, et forråds-kammer af bøger. Formålet med rejsen var dels at erhverve bøger til Det Kongelige Biblioteks tibetanske samling og dels at vurdere mulighederne for et eventuelt fremtidigt samarbejde omkring bevaring af Tibets litteraturskatte i lighed med samarbejdsprojektet mellem Bhutans Nationalbibliotek og Det Kongelige Bibliotek/Danida.

Det berømte trykkeri i Derge, Tibet. (Foto: Bjørn Blangsted Henriksen.)

Det Kongelige Biblioteks Orientalske og Judaistiske Afdeling har Nordeuropas største samling af tibetanske bøger. Litteraturen er opdelt i den gamle og nye samling. Indholdet af den gamle samling, også kaldet museumssamlingen, består af sjældne tekster og manuskripter beskrevet i *Catalogue of Tibetan Manuscripts and Xylographs*.¹ Den nye samling består af reproduktioner af tibetanske tekster trykt i Indien, Bhutan, Nepal, Tibet og Kina.

Samarbejdsprojektet mellem Bhutans Nationalbibliotek og Det Kongelige Bibliotek/Danida koordinerer og finansierer optegnelser over tekster rundt omkring i Bhutan, i templer og private samlinger, således at Nationalbiblioteket får kendskab til de nationale litteraturskatte. Projektet iværksætter reproduktion af sjældne tekster i form af digitalisering. Derudover koordinerer projektet i øjeblikket elektronisk katalogisering af bibliotekets samlinger. Dette er yderst nyttigt for tibetologer verden over og derfor vil lignende aktiviteter i Sichuan være af stor betydning for kendskabet til og bevaringen af Tibets litteraturskatte.

Det første sted jeg besøger i Østt Tibet er The Derge Printing House som ligger tre dages busrejse vest for Sichuan provinsens hovedstad Chengdu. Byen Derge ligger i en dyb kløft. Trykkeriet blev bygget i 1729 og indeholder i dag 217,000 trykblokke af træ. Tibetanske bøger trykkes på løsblade i aflangt tværfomat, som ikke indbindes, men i stedet opbevares pakket ind i klæde. Den mest almindelige trykmetode er yderst simpel og har ikke ændret sig i århundreder: negativt udskårne klicheer eller trykblokke af træ påføres trykfarve, hvorefter arket presses ned på trykblokken. Nu om dage indtastes tekster dog også digitalt, både i Nepal,

Trykblokkene, af hårdt træ, udskæres med klinger. Forinden er teksten skrevet på tyndt rispapir, som pålimes den ubeskårne trykblok med bagsiden opad. Herved fremstår skriften spejlvendt og fungerer som traskærerens skabelon. (Foto: Bjørn Blangsted Henriksen.)

Indien, Kina og andre steder hvor tibetanske bøger reproduceres. I klostrene fortsætter den gamle produktionsform i mindre omfang.

Materialet i Derge udgør omkring 70 % af Tibets litterære arv. Her skæres fortsat nye blokke for at erstatte de gamle. Af økonomiske grunde har trykkeriet ikke et arkiv med papirkopier af alle trykblokkene. D.v.s. skulle bygningen en dag brænde, vil man ikke have papirkopier af blokkene til brug ved forarbejdelse af nye blokke eller anden form for reproduktion.

Trykkeriet har en lille boghandel hvor man kan købe enkelte eksemplarer, som

regel bøger der er blevet tilovers ved tidligere bestillinger. Man har som sagt ikke råd til at opbygge et egentligt lager. Her købes en del bøger til Det Kongelige Biblioteks samling. Center for Orientalia og Judaica på Det Kongelige Bibliotek har i øvrigt to kataloger over tekster i Dergetrykkeriet. Der etableres kontakt med administrationen. Al samtale foregår på tibetansk. De er villige til at tage imod bestillinger på trykning af bøger, om end lang ventetid må påregnes på grund af den meget lave produktionskapacitet.

Selve Dergetrykkeriet er blevet erklæret nationalmonument af regeringen i Beijing. Der er rundvisning for turister og som alle steder hvor der opbevares hellige skrifter ser man tibetanerne gå i urets retning rundt om bygningen igen og igen hvilket er en buddhistisk praksis. I Derge købes desuden bøger hos en almindelig kinesisk boghandel som sælger bøger på tibetansk i almindeligt bogformat. Til slut besøges det store kloster Derge Gonchen, som råder over en samling sjældne tibetanske bøger.

En dagskørsel østpå til landsbyen Dzogchen, over det frygtede Throlapas ligger det store

Dzogchenkloster. Her findes et berømt buddhistisk universitet, Sri Simha, som er under genopbygning i lighed med selve Dzogchenklostret, og der findes i dag et lille trykkeri-cum-bibliotek-cum-boghandel i tilknytning til universitetet. Det oprindelige trykkeri og biblioteket blev brændt ned til grunden under kulturrevolutionen. Selvom de originale trykblokke således gik tabt, så havde flere filialer af Dzogchenklostret andre steder i landet kopier liggende, hvorfra nye blokke kunne skæres. Det er dog langt fra alle bøger som er blevet rekonstrueret på denne måde.

Selvom de nytrykte bøger i dag bliver opbevaret mere eller mindre hulter til bulter i noget der ligner en stald og også lugter som en, så er trykkeriet ovenpå ganske organiseret. Her står trykblokkene på rad og række, og tre-fire ældre mænd sidder og trykker tekster. Her erhverves adskillige traditionelle tekster til Det Kongelige Biblioteks samling.

To dages kørsel sydvest for Dzogchen ligger byen Kangding eller Dartsedo på tibetansk. Her findes det administrative center for den autonome

Trykkeriet ved Sri Simha, Dzogchen. (Foto: Bjørn Blangsted Henriksen.)

Trykfarve påføres trykbløkken. Papiret lægges på og der presses ned med en håndrulle. (Foto: Bjørn Blangsted Henriksen.)

region Gardze, hvilket nærmest svarer til et amt i Tibet. Her besøges The Translation Bureau of The Garze Autonomous Prefecture og The Garze Research Bureau of Tibetan Culture.

Sidstnævnte kontor vil sandsynligvis spille en central rolle i et fremtidigt projekt til optegnelse, bevaring og reproduktion af sjældne tibetanske bøger i området. Man er allerede engageret i at lokalisere, redigere og reproducere de oprindelige inventarlistes som hvert kloster traditionelt udarbejdede over deres religiøse objekter, herunder bøger.

Selvom disse lister ofte ikke stemmer overens med virkeligheden i dag, p.gr.a. kulturrevolutionens ødelæggelser, så vil de dog være det mest oplagte udgangspunkt for en rekonstruktion af hvilke bøger de enkelte klostre **har** haft, og dermed danne grundlag for en undersøgelse af hvad der måtte findes i dag. Den oversigt, man i

De færdigtrykte løsblade hænger til tørre inden bøgerne samles. (Foto: Bjørn Blangsted Henriksen.)

øjeblikket arbejder på, vil indeholde informationer om (det oprindelige) inventar i 577 klostre i området. Der er dog hårdt brug for finansiering hvis planer om disse teksters registrering og reproduktion skal realiseres.

Tilbage i Chengdu besøger jeg The Sichuan Minority Press, som udgiver en hel del bøger på tibetansk. Her tager man de traditionelle tibetanske folioformater og indtaster teksten i en computer og fra disse digitale data offsettrykkes i normalt bogformat. Desuden udstyrer redaktørerne bøgerne med indholdsfortegnelser og almindelige bibliografiske informationer som normalt ikke findes i de originale formater. Det er således et ret omfattende arbejde at omredigere de gamle bøger, men det gør dem i høj grad brugervenlige.

Samme proces finder sted på

så kaldte minoritetstrykkerier i Beijing, Lhasa, Xining og Lanzhou og bidrager hermed betydeligt til den tibetanske litteraturs fortsatte overlevelse. Her får vi også et værdifuldt bidrag til Det Kongelige Biblioteks samling.

Iudkanten af Chengdu ligger redaktionen for en kritisk udgave af Kagyur og Tangyur som er buddhismens side-stykke til biblen. Kagyur består af alle de tidligste buddhistiske tekster oversat fra sanskrit, i 108 bind, mens Tangyur indeholder udlægninger og kommentarer til de tidligste tekster, skrevet af både indiske og tibetanske buddhistiske mestre, i et par hundrede bind.

Kagyur eksisterer i 12 forskellige udgaver, som adskiller sig indbyrdes fra hinanden, mens Tangyur eksisterer i 4 forskellige udgaver. Projektet med at udarbejde kritiske udgaver blev startet i 1986 af Institut for Tibetologi i Beijing. Chengdukontoret er således en afdeling af instituttet, som udelukkende beskæftiger sig med dette projekts første og anden fase.

Man har valgt at producere en kritisk udgave af Tangyur først, idet man „kun“ har fire versioner som skal sammenlignes. Første fase består af at anskaffe en kopi af hver af de forskellige udgaver, nemlig Dergeudgaven, Coneudgaven, Narthangudgaven og Beijingudgaven. Anden fase, som er den mest omfattende består af indtastning af den nye kritiske version på computer efterfulgt af korrekturlæsning. Man har valgt Dergeudgaven som den ledende tekst og de andre udgaver fremstår som alternative former i fodnoter. Der er 40 personer involveret i arbejdet, 10 for hver udgave. Der er 60 personer involveret i indtastning, korrekturlæsning og redigering. Teksten korrekturlæses ni gange

opdelt i tre faser. Først leder man efter stavefejl to gange. To personer skiftes til at læse den nyindtastede tekst op imod originalen. Derefter sammenligner man med originalen fem gange. Til sidst læses teksten højt af to højtuddannede eksperter to gange.

Projektets tredje fase, nemlig trykning og udgivelse af de færdige bøger foregår i Beijing. Man regner med at Tangyur vil fylde 120 bind, hvoraf 103 er blevet overdraget til trykkeriet og heraf er 80 bind allerede udkommet. Man trykker kun 1000 kopier i første omgang.

Projektet er absolut ambitiøst og man skønner at omkring 20 millioner yuan (ca. 20 mill. kroner) er blevet investeret indtil nu. Det vil være oplagt for Orientalisk afdeling at erhverve disse kritiske udgaver, som repræsenterer en milepæl i Tibets litteraturhistorie.

Mit generelle indtryk af den tibetanske litteraturs kår i dagens Kina var ret positiv, idet der er forståelse for vigtigheden af bevaring af det man betragter som en national kulturarv. Jeg er derfor optimistisk overfor et muligt samarbejde med myndighederne om et biblioteksprojekt i lighed med samarbejdsprojektet mellem Det Kongelige Bibliotek og Nationalbiblioteket i Bhutan.

Turen til Tibet blev muliggjort af forskningsmidler fra Julie von Müllens Fond.

Note

¹ Buescher, Hartmut og Tarab Tulku: *Catalogue of Tibetan Manuscripts and Xylographs*, Det Kongelige Bibliotek & Curzon, Copenhagen, 2000. - 2 vols. (*Catalogue of Oriental Manuscripts, Xylographs etc. in Danish Collections* [COMDC]. Vol. 6:1-2)